

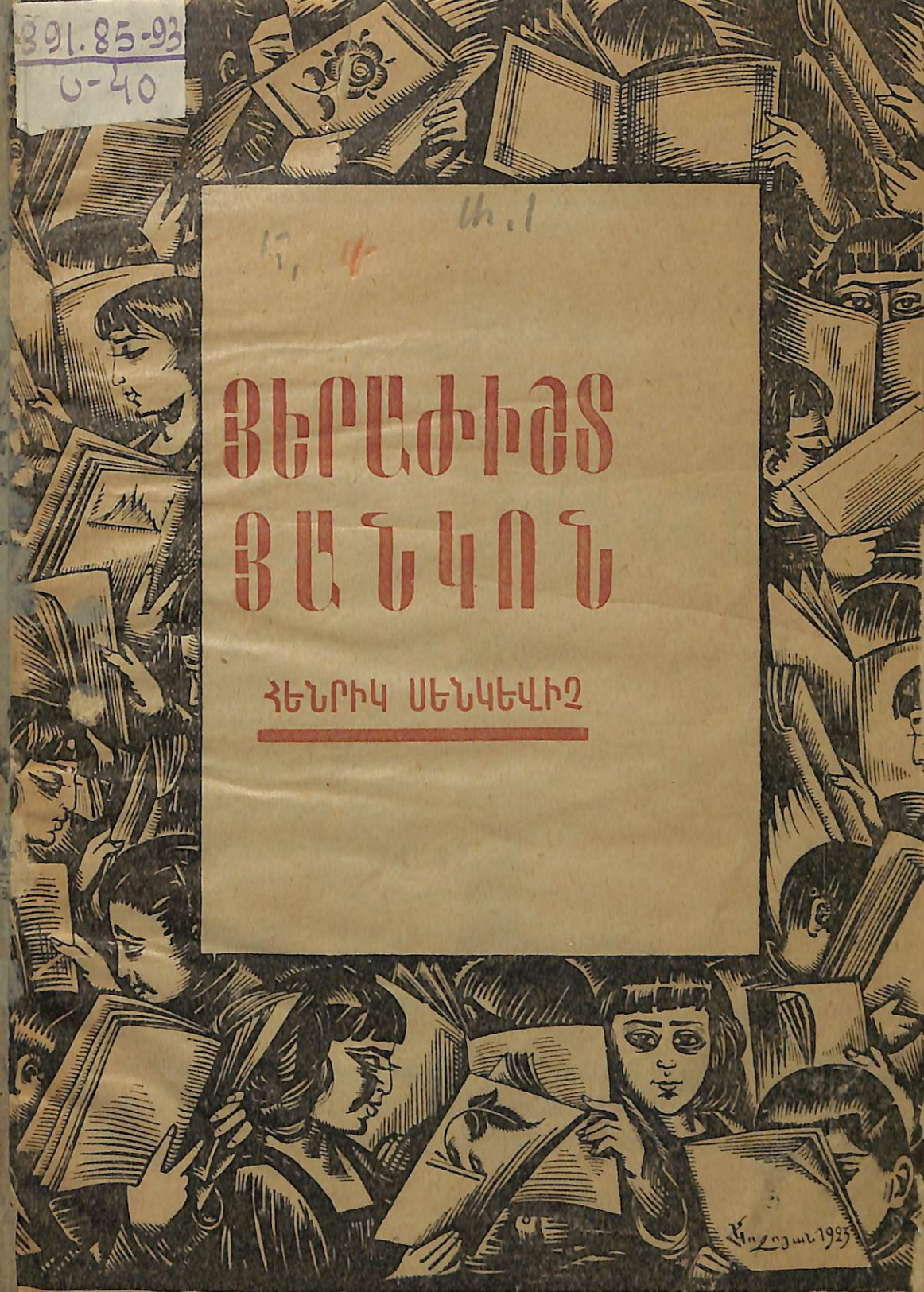
391.85-93

6-40

15, 4 16.1

ՅԵՐԵՒԻՁՏ ՅԸՆԿՈՆ

ՀԵՆՐԻԿ ՍԵՆԿԵՎԻՉ

Հրատարակվել է 1925

36

30 MAY 2011

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ

Պրիւտարները բոլոր յերկրներէ, միացեալ.

891.83-23 ✓
0-40

ՀԵՆՐԻԿ ՍԵՆԿԵՎԻՉ

ՅԵՐԱԺԻՇՏ ՅԱՆԿՈՆ

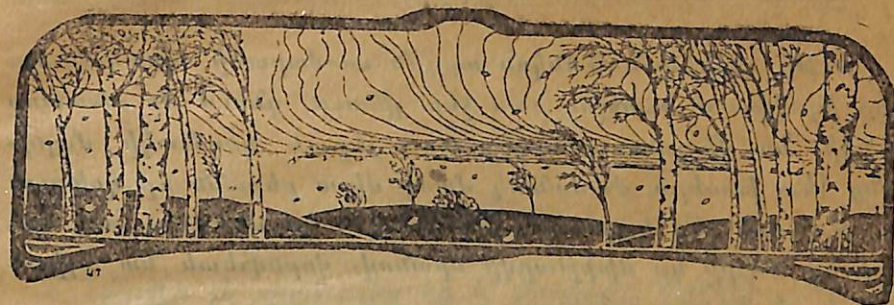
Թարգմ. ՍՏ. ԶՈՐԵԱՆ

հիւս

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ

ՅԵՐԵՎԱՆ—1925.

ՅԵՐԱԺԻՇՏ ՅԱՆԿՈՆ

1.

Նա աշխարհ յեկավ հիվանդոտ, վտիտ մարմնով: Հարևանուհիները, վոր հավաքվել էյին ծննդկան մոր անկողնու շուրջը հուսահատ շարժում էյին գլուխները մոր և յերեխայի վրա:

— Ձե, ես յերեխեն ապրելացուկ չի, ասում էյին նրանք: Բայց յերեխան ապրեց և նրա անունը դրին Յանկո: Յանկոն մի կերպ տասը տարեկան դառավ:

Նա նիհար եր և արևառ դեմքով, ուռած փորով և ներս ընկած ալոթերով. շեկ, գրեթե սպիտակ մազերը կախված էյին պայծառ չոված աչքերի վրա, վոր աշխարհին նայում էյին այնպես, ինչպես անսահման մի տարածություն:

Ձմեռը մեծ մասամբ նստում եր նա վառարանի մոտ և լալիս ցրտից, ասենք գուցե և սովից, յերբ մայրիկը վոչինչ չեր ունենում վառարանի կամ չանախի մեջ յեփելու: Ամառը նա ման եր գալիս շապկանց կամ ծղոնտե գլխարկով, վորի պատրաստված յեղբերի տակից նա նայում եր թռչունի պես գլուխը վեր ցցած:

Մայրը, վոր աշխատում եր որավարձով և ապրում որը որին ինչպես մի ծիծեռնակ ոտար տանիքի տակ, գուցե և սիրում եր վորդուն, բայց հաճախ ծեծում եր նրան:

Ութը տարեկան Յանկոն արդեն տավարածի ոգնական էր. յերբ խրճիթում ուտելու բան չէր լինում, գնում էր անտառը սունկի: Նա մի շատ ամաչկոտ տղա յեր և կողմնակի մարդկանց հետ խոսելու ժամանակ մատը միշտ բերանն էր կոխում:

Վոչ-վոք չէր կարծում, թե Յանկոն կը մեծանա ու մանավանդ մայրը կը մխիթարվի նրանով, վորովհետև նա աշխատանքի անընդունակ էր:

2.

Հայտնի չե՝ վորտեղից էր և ինչպես, Յանկոն մեծ սերունդներ յերաժշտության: Նա ամենուրեք լսում էր այն, իսկ յերբ փոքր ինչ մեծացավ, ել վոչ մի ուրիշ բանի մասին չէր մտածում:

Կը պատահեր, կերթար անտառ տավարի յետևից կամ պըտուղների, բայց կը վերադառնար առանց պտղի և կաւեր շըշընջալով:

— Մայրիկ, այնտեղ՝ անտառում ինչ-վոր մեկը բան էր ածում... պահ, պահ...

— Յես քեզ ածել ցույց կը տամ,—ասում էր մայրը,—սպասիր մի...

Յեւ, իսկապես, մայրը յերբեմն յերաժշտություն էր ցույց տալիս նրան՝ մեծ գզալը նրա ճակատին զարկելով: Յանկոն լալիս էր և խոստանում, վոր այլևս չի անի, բայց հենց այդ ժամանակ մտածում էր ելի այն մասին, թե ինչն է արդյոք նվագում այնտեղ՝ անտառում... Ի՞նչը: Ի՞նչ իմանաս: Յեղևնիները, սոճիները, կեչիները, թխկիները—բոլորը, բոլորը նվագում էյին. ամբողջ անտառը նվագում էր:

Սրճազանքը նույնպես... Դաշտում յուրաքանչյուր խոտ նվագում էր նրա համար՝ պարտիզում՝ խրճիթի մոտ ծառերը ճըռվողում էյին այնպես, վոր կեռասները գողգողում էյին ծառի վրա: Յերեկոները նա ականջ էր դնում գյուղի բոլոր ձայներին և, գուցե, թվում էր նրան, վոր ամբողջ գյուղը յերգում է: Յերբ նրան ուղարկում էյին փեյին շաղ տալու, նա լսում էր, վոր յեղանները վրա ել նվագում է քամին:

Մի անգամ, յերբ նա ցրված մազերով կանգնել լսում էր նվագը փայտե յեղանների վրա, վերակացուն նկատեց այդ և կաշվե գոտին արձակելով՝ մի լավ խրատ տվեց նրան: Բայց դա ոգուտ չարավ: Մարդիկ նրան անվանում էին «Յերափիշտ Յանկո»: Գարնանը նա փախավ տնից, վոր շվիներ շինի գետի մոտ: Գիշերը, յերբ գորտերը սկսում էին կռկռալ, փայտփորիկը կըտկտացնել, բզեզները բզզալ, աքլորները կանչել—նա քնել չէր կարողանում: ականջ էր դնում միայն:

3.

Գիշերապահը, վոր գիշերները շրջում էր գյուղում և, չըքնելու համար՝ աստղեր եր համարում ու շների հետ խոսում, հաճախ տեսնում էր Յանկոյի սպիտակ շապիկը, վոր միթան մեջ գնում էր դեպի գինետուն:

Բայց տղան գինետուն չէր մտնում: Նա կանգնում էր դուրսը և, պատի մոտ կուչ յեկած, լսում: Ներսը մարդիկ պարում էին: Լսվում էին վոտքերի տրոփյուն և ուրախ ձայներ: Զուլթակները մեղմ յերգում էին, իսկ թավջութակը յերբեմնակի ձայնակցում էր նրանց: Լուսամուտներում լույս-կրակ էր վառվում, և թվում էր թե գինետան ամեն մի գերան դողում է, յերգում, նվագում: Յեվ Յանկոն լսում էր շարունակ...

Ինչէր ասես չէր տա նա այն ջութակին, վոր նվագում էր այդպես նուրբ: Այդպիսի յերգող տախտակներ... Վորտեղից են ձեռք բերում: Ո՞վ է շինում արդյոք: Յեթե մի անգամ գոնե թույլ տային իր ձեռքում մի այդպիսի բան բռնելու: Ո՛ւր է թե: Յանկոն կարող էր միայն ականջ դնել, այն ել այնքան ժամանակ, մինչև վոր գիշերապահը կը գոռար միթան միջից.

— Տուն ես գնալու թե չե, սատանի ճոտ:

Այդ ժամանակ նա, վորքան վոտքերում ուժ ունեւր, վագում էր տուն, իսկ նրա յետևից լսվում էր դեռ ջութակի նուրբ նվագը և թավջութակի բամբ ձայնը:

4.

Մեծ տոնն եր լինում Յանկոյի համար, յերբ կարողանում եր մի տեղ շութակ լսել, որինակ, հարսանիքում կամ յերեկոթներին: Նա կուչ եր գալիս վառարանի յետև և նայում կատվի նման վառվող աչքերով:

Յեվ մի որ անա նա ինքն իր համար ծառի կեղևից և ձիու ձարից շութակ շինեց. բայց դա գինետան շութակի պես լավ չեր նվազում: Դա բարակ, շատ բարակ ձայն եր հանում, ինչպես ճանճը կամ մոծակը: Այնուամենայնիվ Յանկոն առավոտից մինչև յերեկո նվազում եր, թեև դրա համար ծեծ եր ուտում միայն: Ե՛հ, ինչ արած — այդպես եր նրա բնավորութունը:

Յանկոն ավելի ու ավելի նիհարում եր, մազերը թանձրանում եյին, աչքերը չուվում լավելի, թեև հաճախ լցվում եյին արցունքներով, իսկ այտերն ու կուրծքը հո՛ որեցոր փոս եյին ընկնում:

Նման չեր Յանկոն ուրիշ յերեխաների. նա ավելի շուտ նման եր իր շութակին, վոր հազիվ ճըզճզում եր: Հետո, նոր հացը դուրս գալուց առաջ նա, քիչ մնաց սովից մեռնեք, վորովհետև շարունակ հում գաղար եր ուտում և... այրվում եր շութակ ունենալու ցանկությամբ:

5.

Այդ ցանկությունը, սակայն, բարիք չբերեց նրան:

Կալվածատիրոջ սպասավորը մի շութակ ունեւ, վոր մեկ-մեկ նվազում եր: Յանկոն յերբեմն կռատուկների միջով սողում եր դեպի կալվածատիրոջ սեղանատան բաց դուռը՝ շութակին նայելու: Ջութակը կախված եր պատին, դռն դիմաց. Յանկոն ազահորեն նայում եր այդ՝ իրեն համար անհասանելի սրբության, վորին ձեռ տալու բախտին չեր արժանանում: Բայց նա սաստիկ ցանկանում եր այդ բանը. նա ուզում եր գոնե մի անգամ իր ձեռն առնել շութակը և մի լավ գննել: Ու նրա փոքրիկ թշվառ սիրտը դողում եր այդ ցանկությունից:

Մի անգամ յերեկոյան սեղանատանը վոչ վոք չկար. կալվածատերը վաղուց ապրում եր արտասահմանում. հարուստ տունը մնացել եր անբնակ, այդ պատճառով սպասավորն իր ժամանակի մեծ մասն անց եր կացնում դուրսը:

Յանկոն կռատուկների մեջ թագնված վաղուց արդեն սեղանատան բաց դռնից նայում եր իր բոլոր ցանկությունների նպատակին: Բոլորակ լուսինը շեղակի շողերով լուսավորում եր սեղանատան բաց լուսամուտը, վոր մեծ լուսավոր քառակուսու նման անդրադառնում եր դիմացի պատին: Այդ քառակուսին կամաց-կամաց մոտենում եր շութակին, և, վերջապես, ամբողջովին լուսավորեց նրան:

Մթության մեջ կանգնած Յանկոյին թվում եր թե՛ շութակից ինչ-վոր արծաթե լույս ե թափվում. նրա դուրս ընկած մասերն առանձնապես այնքան ուժեղ եյին լուսավորված, վոր Յանկոն հազիվ եր կարողանում նայել: Յեվ շութակի ա-

մեն ինչը պարզ յերևում եր այդ փայլածո լուսի մեջ—թե դեպի ներս թեքված կողերը, թե լարերը և թե կեռ կոթը: Նրա ունկերը լույս ելին տալիս ինչպես կայծոռիկներ. իսկ նրա ջութակի յերկարությամբ կախված աղեղը նմանում եր արծաթե ճիպոտի:

Ախ, այդ բոլորը վորքան գեղեցիկ ե և կախարդիչ...

Նայում եր Յանկոն հետզհետե աճող ազահությամբ: Կռատուկների մեջ թափնված, արմուկներով հենված իր վտիտ ծնկներին, նա՝ բերանը բաց, աչքերը հառել եր ջութակին:

Վախը թույլ չեր տալիս տեղից շարժվելու, բայց մի ինչվոր զորավոր ուժ Յանկոյին մղում եր առաջ: Իսկ լուսավորված ջութակը կարծես լողում, գալիս եր դեպի Յանկոն... Ժամանակ առ ժամանակ մթափնում եր նա և նորից բոցավառվում:

Այդ ժամանակ քամին փչեց, ծառերը սոսափեցին կամաց, կռատուկները շշնջուն բարձրացրին, և Յանկոն լսում ե ահա.

— Գնա, Յանկո, մարդ չկա: Գնա...

Գլշերը պայծառ, պայծառ եր: Այգում՝ լճակի մոտ սոխակը յերդեց. նա մերթ կամաց, մերթ բարձր շվշվացնում եր.

— Շուտ, գնա, վերցրու, շուտ, շուտ...

Ահագին բուն անցավ Յանկոյի գլխավերևից և ճչաց.

— Մի, Յանկո, մի...

Բայց բուն թռավ-հեռացավ, իսկ սոխակը մնաց, և կռատուկներն ավելի ու ավելի պարզ շշնջում ելին.

— Ձկն, Յանկո, այնտեղ մարդ չկա...

Ջութակը նորից փայլեց.

Խեղճ Յանկոն զգուշությամբ շարժեց առաջ, իսկ սոխակը մեղմ շվշվացրեց ելի.

— Շուտ-շուտ, գնա, վերցրու, շուտ-շուտ...

Սպիտակ շապիկը յերևաց սեղանատան դռների մեջ: Սև կռատուկներն այլևս չեն ծածկում նրան: Շեմքում լսվում ե նրա ընդհատվող շնչառությունը: Յեվս մի ակնթարթ՝ սպիտակ շապիկը չքացավ:

— Ի զուր, բռւ, նորից յեկել ու կանչում ես՝ «Մի, մի...» Յանկոն ներսն ե արդեն:

6.

Գորտերն այդ միջոցին բարձր կռկռացին. կարծես ինչ-վոր բանից վախեցած, ու հանկարծ լռեցին: Սոխակը դադարեց յերգելուց, կռատուկները շնչալուց: Իսկ Յանկոն կամաց-կամաց առաջ եր շարժվում՝ վախով պաշարված:

Կռատուկների մեջ նա իրեն զգում եր ինչպես տանը, իսկ այստեղ, ինչպես վանդակի մեջ ընկած: Նրա շարժումները դարձան ընդհատ, շնչառութիւնը արագացավ և, ապա, խավարը ծածկեց նրան: Ամառային մեղմ փայլակը շողաց յերկնքում և լուսավորեց սենյակի ներսն ու չորեքթաթ Յանկոյին ջութակի առաջ. գլուխը վեր բռնած: Բայց փայլակը հանգավ, ամպերը ծածկեցին լուսինը, և վոչինչ այլևս վնչ տեսնվում եր, վոչ լըսվում:

Քիչ հետո խավարի մեջ հնչեց մեղմ ու տխուր մի ձայն մեկն ասես անզգույշ դիպավ լարերին և հանկարծ...

Մի ինչ-վոր կոպիտ, քնատ ձայն, վոր գալիս եր անկյունից հարցրեց բարկացած.

— Ո՞վ ե այդտեղ...

Յանկոն շունչը պահեց: Բայց կոպիտ ձայնը հարցրեց նորից.

— Ո՞վ ե այդտեղ...

Յեվ ապա ինչ-վոր մեկը լուցկի քսեց պատին, սենյակը լուսավորվեց, ու հետո լավեցին հայհոյանքներ, հարվածներ, յերեխայի լաց, ճիչ, շան հաղոց. լուսամուտներում յերևաց մոմի լույս ու ամբողջ տունը լցվեց աղմուկով:

7.

Հետևյալ որը Յանկոն կանգնած եր դատարանում:

Տանուտերը և գյուղի դատավորները նայում էին նրան. իսկ նա կանգնել եր նրանց առջև մատը բերանը դրած, չռած ու վախեցած աչքերով, փոքիկ, վտիտ, գզգզված, ծեծված, վոր չեր հասկանում, թե ո՞ւր ե ինքը և ինչ են ուզում իրենից:

Ի՞նչ անել հիմա: Դատե՞լ սրան վորպես գողի: Փոքրիկը մեղք ե, հաղիվ ե վոտքի կանգնում: Թե՞ բանտարկել:

— Ծեծել, պըծավ գնաց, — վճռեց տանուտերը:

Դատավորները հավանութիւն տվին տանուտերի խոսքին: Ու կանչեցին ծառա Ստախին:

— Վերցրու դրան և խրատիր:

Ստախը թափ տվեց իր բուլթ, գազանային գլուխը, առավ Յանկոյին թևի տակ, ինչպես կատվի մի ձագ, ու տարավ ցախատուն:

Յանկոն կամ չհասկացավ. բանն ինչու՞ն ե, կամ վախեցավ ու ձայն չհանեց: Նա, բռնված թռչունի պես, նայում եր միայն: Յեվ միթե կարող եր իմանալ, թե ինչ պիտի անեն իրեն:

Միայն յերբ Ստախը նրան յերեսն ի վայր մեկնեց ցախատանը և շապիկը բարձրացնելով՝ թափ տվեց ուսերից, Յանկոն ճչաց.

— Մա-մա...

Ու յուրաքանչյուր հարվածից հետո կրկնում եր. «Մա-մա, մա-մա», բայց հետզհետե թուլյլ, նվազ և բարակ ձայնով: Մի հարված ևս — բոլորովին լռեց...

Վնայ քեզ, ջարդված ջութակ...

8.

Յեւ վաճառքն յեկավ յերեխային տանելու. ու տարավ նրան գրկած միայն: Հետեյալ որը Յանկոն տեղից չեկավ, իսկ յերկրորդ որը յերեկոյան հանդարտ մեռնում եր յերկար նստարանի վրա, վերմակի տակ:

Թռչունները յերգում էին. արևի շողերը ներս ընկան և վռսկեփայլ լուսով փողոցեցին մանուկ Յանկոյի գգգգված գլուխն ու ցամաքած դեմքը: Նրա նիհար կուրծքը շնչում է տակավին. կարծես ունկնդրում եր դեռ հեռվից յեկող ձայներին:

— Կանաչել են դաշտերը...

Յերգում էին խոտհարքից վերադարձող աղջիկները. իսկ ավելի հեռվից սրինգն եր յերգում... Ու լսում եր Յանկոն: Նրա մոտ ընկած եր իր շինած ջութակը:

Նա ահա Յանկոյի դեմքը պայծառացավ հանկարծ. նրա գունատ շուրթերը շնչացին.

— Մա՛մա...

— Ի՞նչ ե, վորդիս, ասավ մայրը:

— Մամա: Յերկնքում կա իսկական ջութակ:

— Կա, վորդիս, կա, — պատասխանեց մայրը, ու ել վռչինչ չկարողացավ ասել. նրա կուրծքը պայթում եր վշտից:

Նա յերեսն ի վայր ընկավ արկղին ու սկսեց ճշալ ինչպես խելագար, ինչպես մի մարդ, վոր տեսնում է թե անկարող ե փրկել մահվան ձեռից իր հարազատին:

Ու փրկել ել չկարողացավ...

Յերբ նա գլուխը բարձրացնելով նորից նայեց Յանկոյին, փոքրիկ յերաժշտի աչքերը բաց, սառած էին, իսկ յերկարած դեմքը՝ լուրջ և տխուր: Ջրացել եր և արևի շողը...

Յանկոյի գլխավերև կեչիներն էին խռում միայն...

ԳԻՆՆ Ե 10-ԿՈՊ.

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0391678

5962

891. 855

U-40